

Politikos bei energetinio saugumo temos Europos socialiniame tyrime

Giedrius Žvaliauskas

KTU Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto
Duomenų analizės ir archyvavimo (DATA) centras
el. paštas giedrius.zvaliauskas@lidata.eu

Lietuvos nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose dažnai pabrėžiama būtinybė kelti Lietuvos aukštojo mokslo kokybę. Socialinių mokslų srityje viena iš prioritetinių sričių neretai įvardijami tarptautiniai ilgalaikiai apklausų tyrimai, leidžiantys pažvelgti į bendrąsias visuomenės raidos tendencijas iš istorinės perspektyvos. Tokie tarpkultūriniai palyginamieji tyrimai yra vienas iš pagrindinių įrankių, leidžiančių gausinti žinias socialinių mokslų srityje, nes surinkti plataus tarptautinio palyginamojo masto duomenys gali būti sėkmingai panaudoti teorijų konstravimui, tikrinimui ir vystymui, taip pat mokymo ir mokymosi procesuose.

Lietuva aktyviai jungiasi į įvairias tarptautinių ilgalaikių tyrimų iniciatyvas. Pvz., VU mokslininkai Lietuvoje įgyvendina *Europos vertybių studiją* (EVS), *Europos sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją tyrimą* (SHARE), dalyvauja *Lyginamojoje rinkiminių sistemų tyrimo programoje* (CSSES). KTU ir VDU mokslininkai kartu atlieka *Tarptautinės socialinio tyrimo programos* (ISSP) apklausas, o KTU vykdo *Europos socialinį tyrimą* (ESS). Pastarasis tyrimas žinomas kaip viena iš griežčiausių metodologinius standartus taikančių ir

aukščiausią palyginamumo tarp šalių kokybę užtikrinančių apklausų Europoje. 2005 m. šis tyrimas buvo apdovanotas ES Dekarto prizu už radikalias tarpkultūrinių tyrimų inovacijas.

Europos socialinis tyrimas (toliau – EST) yra kas dvejus metus atliekama apklausa apie europiečių vertybes, nuostatas ir elgseną. Šis tyrimas pradėtas vykdyti 2001 m., o nuo 2013 m. EST jau veikia kaip Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros konsorciumas (toliau – EMTIK). 2016 m. Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrų strategijos forumas (ESFRI) jam suteikė šios organizacijos Gairių statusą.

Vienas svarbiausių EST tikslų – tirti Europos socialinės, politinės ir moralinės būklės pokyčius bei fiksuoti socialinės struktūros, jos sąlygų ir visuomenės nuostatų stabilumą bei kaitą. Lietuva į šį tyrimą įsitraukė nuo 4-osios bangos (2008 m.) ir yra tikroji EST EMTIK narė.

Su EST istorija ir metodologija galima susipažinti ankstesniame *Politologijos* žurnale publikuotame mokslo populiarinimo straipsnyje¹, todėl toliau dėmesys bus telkiamas į politikos mokslų akademinėi bendruomenei aktualių klausimų, kurie buvo įtraukti į EST 8-ąją bangą, apžvalgą, t. y. į nuolatinį klausimų bloką politikos tema bei į kintančio modulio *Požiūriai į klimato kaitą, energetinį saugumą ir energijos prioritetai* klausimus, susijusius su energetiniu saugumu.

1 lentelė. EST 8-os bangos klausimų blokas politikos tema

B1	Domėjimasis politika
B2	Kiek Lietuvos politinė sistema leidžia turėti įtakos valdžios veiksams
B3	Kiek yra pajėgus dalyvauti politiniais reikalais užsiimančios grupės veikloje
B4	Kiek Lietuvos politinė sistema leidžia daryti įtaką politikai
B5	Kiek yra užtikrintas savo paties gebėjimu dalyvauti politikoje
B6	Pasitikėjimas Seimu

¹ Šarkutė Ligita, Žvaliauskas Giedrius, „Europos socialinis tyrimas ir politologinės analizės galimybės“, *Politologija* 3 (67), 2012, p. 249–254. Taip pat žr. Morkevičius Vaidas, „Europos socialinis tyrimas: patikimas viešosios politikos analizės ir sprendimų duomenų šaltinis“, *Viešoji politika ir administravimas* 3 (11), 2012, p. 526–529; Šarkutė Ligita, Žvaliauskas Giedrius, „Europos socialinis tyrimas ir socialinės politikos klausimai“, *Viešoji politika ir administravimas* 3 (13), 2014, p. 528–532; Šarkutė Ligita, Žvaliauskas Giedrius, „Europos socialinis tyrimas ir imigracijos bei sveikatos nelygybės klausimai“, *Viešoji politika ir administravimas* 1 (15), 2016, p. 176–180.

B7	Pasitikėjimas teisine sistema
B8	Pasitikėjimas policija
B9	Pasitikėjimas politikais
B10	Pasitikėjimas politinėmis partijomis
B11	Pasitikėjimas Europos Parlamentu
B12	Pasitikėjimas Jungtinių Tautų Organizacija
B13	Ar balsavo paskutiniuose Seimo rinkimuose
B14	Balsavo už partiją paskutiniuose nacionaliniuose rinkimuose 1
B14	Balsavo už partiją paskutiniuose nacionaliniuose rinkimuose 2
B14	Balsavo už partiją paskutiniuose nacionaliniuose rinkimuose 3
B15	Per pastaruosius 12 mėn. kreipėsi į politikus ar valdžios atstovus
B16	Per pastaruosius 12 mėn. dirbo partijoje ar judėjime
B17	Per pastaruosius 12 mėn. dirbo kitoje organizacijoje
B18	Per pastaruosius 12 mėn. demonstravo politinę ar kitokią simboliką
B19	Per pastaruosius 12 mėn. pasirašė peticiją
B20	Per pastaruosius 12 mėn. dalyvavo demonstracijoje
B21	Per pastaruosius 12 mėn. boikotavo tam tikrus produktus
B22	Per pastaruosius 12 mėn. dalijosi ar publikavo ką nors apie politiką internete
B23	Ar yra partija, artimesnė nei kitos partijos
B24	Kuri partija artimesnė nei kitos partijos, Lietuva
B25	Kiek artima partija
B26	Pozicija kairės-dešinės skalėje
B27	Pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu apskritai
B28	Pasitenkinimas dabartine Lietuvos ekonomine situacija
B29	Pasitenkinimas dabartine Lietuvos vyriausybe
B30	Pasitenkinimas tuo, kaip demokratija veikia Lietuvoje
B31	Dabartinės Lietuvos švietimo sistemos būklės vertinimas
B32	Dabartinės Lietuvos sveikatos apsaugos sistemos būklės vertinimas
B33	Valdžia turėtų imtis priemonių, kad sumažintų žmonių pajamų skirtumus
B33a	Kai trūksta darbo vietų, pirmenybė gauti darbą teikiama vyrams, o ne moterims
B34	Gėjams ir lesbietėms turėtų būti leidžiama gyventi taip, kaip nori
B35	Man būtų gėda, jei artimas šeimos narys būtų gėjus ar lesbietė
B36	Gėjų ir lesbiečių poros turėtų turėti tokias pat įsivaikinimo teises
B37	Europos Sąjunga: integracija turėtų tęstis ar jau per toli pažengusi
B38	Ar leisti tos pačios rasės / etninės grupės kaip dauguma imigraciją
B39	Ar leisti kitos rasės / etninės grupės kaip dauguma imigraciją
B40	Ar leisti imigraciją iš neturtingų ne Europos šalių
B41	Imigracija Lietuvos ekonomikai gerai ar blogai
B42	Imigrantai griauna Lietuvos kultūrą ar ją turtina
B43	Dėl imigrantų Lietuva tampa blogesne ar geresne vieta gyventi

2017 m. spalio–gruodžio mėn. atliktos apklausos metu politikos klausimų blokas (1 lentelė) pradėtas klausimais, kuriais siekta nustatyti Lietuvos gyventojų domėjimosi politika laipsnį, piliečių politinės kompetencijos bei galimybių daryti įtaką politiniams procesams įsivertinimu – arba vidinį ir išorinį politinį efektyvumą (B1–B5). Toliau matuotas pasitikėjimo laipsnis nacionalinėmis ir tarptautinėmis institucijomis ir organizacijomis (B6–B12) bei renkama informacija apie Lietuvos gyventojų preferencijas per 2016 m. Seimo rinkimus (B13–B14). Kita apklausos tema buvo Lietuvos gyventojų socialinio ir politinio dalyvavimo įvertinimas (B15–B22). Taip pat tirtas piliečių santykis su politinėmis partijomis (B23–B26) bei vertintas piliečių pasitenkinimas skirtingų Lietuvos institucijų veiklos efektyvumu (B27–B32) nacionaliniu lygmeniu. Respondentams buvo užduota po keletą klausimų socialinėmis ir ekonominėmis (B33–B33a) bei seksualinių mažumų (B34–B36) temomis. Taip pat buvo tirtas Lietuvos gyventojų požiūris į ES plėtrą (B37) bei imigraciją ir imigrantus (B38–B43).

Be politikos klausimų bloko, EST 8-os bangos metu buvo užduoti klausimai, kuriais siekta ištirti požiūrius į Lietuvos energetinį saugumą (2 lentelė). Pirmiausiai aiškintasi, kokie yra Lietuvos gyventojų energijos šaltinių prioritetai gaminant elektros energiją (D4–D10). Toliau respondentų teirautasi, kiek jiems kelia nerimo tai, kad Lietuvoje gali sutrikti elektros energijos tiekimas (D11). Toliau tirta, kiek gyventojams kelia nerimo tai, kad Lietuva gali būti per daug priklausoma nuo energijos importo iš kitų šalių (D13) ir nuo vartojimo energijos, gaunamos iš iškastinio kuro, tokio kaip nafta, dujos ir anglis (D14). Aiškintasi, kiek kelia nerimo tai, kad energijos tiekimą gali sutrikdyti stichinės nelaimės ar ekstremalios oro sąlygos, pagaminamas nepakankamas energijos kiekis ar techniniai gedimai (D15–D17). Taip pat norėta sužinoti, kiek nerimauja dėl to, kad energijos tiekimą gali sutrikdyti teroristiniai išpuoliai (D18). Galiausiai, norėta sužinoti Lietuvos gyventojų požiūrį į mokesčius prioritetus, t. y. ar jie palaikytų idėją didinti mokesčius iškastiniam kurui, ir atvirkščiai, paremtų idėją, jog valstybė finansiskai remtų atsinaujinančios energi-

jos, tokios kaip vėjo ir saulės energija, gamybą (D30–D31).

2 lentelė. EST 8-os bangos modulio Požiūriai į klimato kaitą, energetinį saugumą ir energijos prioritetai klausimų blokas energetinio saugumo tema

D4	Kiek elektros Lietuvoje turėtų būti pagaminama: iš anglies
D5	Kiek elektros Lietuvoje turėtų būti pagaminama: iš gamtinių dujų
D6	Kiek elektros Lietuvoje turėtų būti pagaminama: iš vandens energijos
D7	Kiek elektros Lietuvoje turėtų būti pagaminama: iš atominės energijos
D8	Kiek elektros Lietuvoje turėtų būti pagaminama: iš saulės energijos
D9	Kiek elektros Lietuvoje turėtų būti pagaminama: iš vėjo energijos
D10	Kiek elektros Lietuvoje turėtų būti pagaminama: iš biokuro energijos
D11	Kiek kelia nerimo, kad gali sutrikti elektros energijos tiekimas
D13	Kiek kelia nerimo, kad Lietuva gali per daug priklausyti nuo energijos importo
D14	Kiek kelia nerimo, kad Lietuva gali per daug priklausyti nuo iškastinio kuro
D15	Kiek kelia nerimo, kad energijos tiekimą sutrikdys stichinės nelaimės ar oro sąlygos
D16	Kiek kelia nerimo, kad energijos tiekimą sutrikdys nepakankamai pagaminama energijos
D17	Kiek kelia nerimo, kad energijos tiekimą sutrikdys techniniai gedimai
D18	Kiek kelia nerimo, kad energijos tiekimą gali sutrikdyti teroristiniai išpuoliai
D30	Palaiko mokesčių iškastiniam kurui, tokiam kaip nafta, dujos ir anglis, didinimą
D31	Palaiko valstybės lėšų naudojimą teikiant finansinę paramą atsinaujinančiai energijai

Trumpai šiame straipsnyje apžvelgtus klausimus bei Lietuvoje atliktų visų penkių, t. y. EST 4–8 bangų, duomenis galima nemokamai peržiūrėti, analizuoti, naudojantis internetinės analizės įrankiu *Nesstar* bei parsisiųsti į savo kompiuterį iš EST centrinio duomenų archyvo bei Lietuvos humanitarinių ir socialinių duomenų archyvo (LiDA)².

² Iškilus klausimų dėl prieigos prie EST duomenų, prašome kreiptis giedrius.zvaliauskas@lidata.eu.